

the activity of virtual universities in the European educational space]. *Information technologies and teaching aids*, 72, 4, 14–25.

7. Tovkanets, H. V., Ed. 2021. *Orhanizatsiia roboty asystenta vchytelia v shkoli [Organization of the work of a teacher's assistant at school]*. Mukachevo: RVC MDU.

8. Spirin, O. M. 2013. Kryterii i pokaznyky yakosti informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii navchannia [Criteria and indicators of the quality of information and communication technologies of education]. *Information technologies and teaching aids*, 1(33). Available at: <http://journal.iitta.gov.ua>.

9. Sofiya, N. Z., Ed. 2015. *Stvorennia indyvidualnoi prohramy rozvytku dlia ditei z osoblyvymy osvitymy potrebamy [Creation of an individual development program for children with special educational needs]*. Kyiv: TOV «Vydavnychy dim «Pleiady».

УДК 378.091.113:005.412:378.091.33-027.22(045)

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Ліба Н.С., Яртим А.П.

JUSTIFICATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PROFESSIONAL GROWTH OF FUTURE HEADS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF PEDAGOGICAL PRACTICE

Liba Nataliy, Yartim Alla

Стаття присвячена дослідженню обґрунтуванні педагогічних умов професійного зростання майбутніх керівників закладів освіти у процесі педагогічної практики. Визначено зміст педагогічних умов професійного зростання майбутніх керівників закладів освіти. Обґрунтовано формування управлінської поведінки майбутніх керівників закладів освіти у процесі педагогічної практики за допомогою спеціально створених навчальних ситуацій, практичної та проектної складової, безперервної освіти, саморозвитку, самоосвіти і самоменеджменту.

Ключові слова: педагогічні умови, професійне зростання, професійне зростання майбутнього керівника, педагогічна практика.

The article is devoted to the study of the substantiation of pedagogical conditions for the professional growth of future heads of educational institutions in the process of pedagogical practice. The content of pedagogical conditions, as circumstances that determine the state and development of functioning pedagogical systems, is determined. It is proven that the complex of pedagogical conditions is revealed as a result of the implementation of successive actions, the identification of the main components that ensure the achievement of the goal, their analysis and determination of the degree of involvement. The main pedagogical conditions are substantiated: the formation of managerial behavior of future heads of educational institutions in the process of pedagogical practice with the help of specially created educational situations, the practical and project component as the basis of training future heads of educational institutions, the formation of the need for continuous education, self-development, self-education and self-management of future heads of institutions education, ensuring the focus of future leaders on the formation of readiness for management, intensifying the interaction of teachers and students to ensure their effective inclusion in the process of formation of readiness for management, the use of innovative pedagogical technologies for the formation of readiness of future managers for management.

Key words: pedagogical conditions, professional growth, professional growth of the future manager, pedagogical practice.

Реформування сучасної системи освіти в Україні відбувається в напрямі її подальшої модернізації відповідно до загальноєвропейських і світових стандартів, інтенсифікації, технізації та інформатизації освітнього процесу. Постійні зміни потребують професійного зростання майбутніх керівників закладів освіти у процесі практичної практики, які здатні впроваджувати інноваційні підходи до організації освітнього процесу, мають високий рівень професіоналізму, творчості й особистої активності, виявляють прагнення до безперервного професійного зростання відповідно до потреб і вимог суспільства. Вивчення наукових праць О. Абдулліна, С. Архангельського, Ю. Бабанського, В. Бриліна, М. Васильєва, В. Горленко, Л. Кацова, Л. Кондрашова, І. Лученцова, О. Мельник, Н. Мирончук, І. Мороз, І. Найдьонов, О. Попова, А. Сидоренко, В. Сластьонін, К. Ткаченко, Т. Шаріпова, засвідчили, що педагогічна практика має значний потенціал щодо професійного зростання майбутніх керівників закладів освіти.

У тлумачному словнику української мови представлено досить широке смислове значення поняття «умова» – це: необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь; правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь; правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь; сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь [1].

Відповідно, педагогічні умови – це обставини, компоненти, які забезпечують стан і розвиток функціонування педагогічних систем. Комплекс педагогічних умов виявляється в результаті здійснення послідовних дій: виявлення основних компонентів, що забезпечують досягнення мети, їх аналіз і визначення міри причетності; вибір заходів, що посилюють ефективність кожного компонента; упорядкування отриманих умов (виключення зайвих, об'єднання декількох в одну тощо); перевірка кожної умови й усього комплексу [2].

Можемо виділити такі основні педагогічні умови формування професійного

зростання майбутніх керівників закладів освіти у процесі педагогічної практики [3]:

1) формування управлінської поведінки майбутніх керівників закладів освіти за допомогою спеціально створених навчальних ситуацій. За допомогою навчальних ситуації під час проведення педагогічної практики, майбутні керівники закладів освіти навчатимуться творчо приймати сміливі рішення, формувати і вирішувати проблеми колективу, групувати команди однодумців і розвивати особистісні якості (професіоналізм, загальну та педагогічну культуру, зацікавленість шкільними справами, вчителями та учнями, вміння ставити завдання та реалізовувати рішення) зможуть сформувати управлінські компетентності;

2) практична та проєктна складова, як основа підготовки майбутніх керівників закладів освіти. Для формування управлінської компетентності майбутніх керівників освітніх закладів необхідним є застосування управлінського консультування, кейси, майстер-класи, захисти інноваційних проєктів. Участь у проєктній діяльності майбутніх керівників закладів освіти сприяє розвитку їхніх управлінських здібностей. Проєктна діяльність сформувала в сучасних закладах освіти особливий стиль навчання, яка не лише навчає планів, а й узагальнює та оцінює виконання завдань, виховує активну, гнучку, творчу особистість, готовність до співпраці, може бути засобом соціальної взаємодії та інтелектуально-творчий саморозвиток усіх навчальних предметів;

3) формування необхідності до безперервної освіти, саморозвитку, самоосвіти і самоменеджменту майбутніх керівників закладів освіти. Визначальною умовою самоосвітньої діяльності управлінців є забезпечення «навчання протягом усього життя». Першочерговим завданням самоосвіти керівника закладів освіти є оволодіння та поглиблення професійних знань, професійних здібностей та постійний розвиток якості управління. Самоуправління як здатність лідера до самокерування та дотримання психологічних та управлінських вимог керівників освіти є дуже важливим. Основні компоненти

самоменеджменту керівника: моральність, прогностичність, комунікативність, мотиваційність та етичність;

4) формування готовності майбутніх керівників до управління закладами освіти:

– поступово під час проведення практики складається повне усвідомлене розуміння особливостей діяльності керівників, формується психологічна готовність до роботи за обраною професією, професійні наміри через квазіпрофесійну діяльність перетворюватимуться в професійні дії, завдяки сформованим компетенціям розвиватиметься професійна самостійність й управлінська спроможність майбутніх керівників;

– навчальна взаємодія й самоосвітня діяльність підсилюють професійну впевненість майбутніх керівників у необхідності й доцільності управління в мінливих умовах, складеться правильне уявлення про соціально-економічну й суспільну значущість виконання такого характеру фахових функцій, що виступатиме додатковим мотивуючим чинником у їхній діяльності;

– зміст освіти, впроваджені педагогічні технології, змодельована творча навчальна співпраця забезпечать можливість здобувачам оволодіти спеціальними знаннями, вміннями, навичками, інноваційними алгоритмами та способами вирішення професійних завдань з управління, професіоналізувати в цьому аспекті суб'єктивний досвід, розвинути особистісне прагнення застосовувати їх в управлінській діяльності, ствердитися й самореалізуватися в ній;

5) взаємодія викладачів і здобувачів для забезпечення їх ефективної включеності у процес формування готовності до управління:

– реалізацію практичної спрямованості освітнього середовища, відмову від репродуктивного опрацювання інформації, використання інтерактивних методів у навчальній взаємодії, наближення процесу навчання до реальних умов майбутньої професійної діяльності, в яких здобувачами напрацьовуватимуться конкретні вміння й навички з управління, змінюватиметься позиція з пасивної на активну в процесі розв'язання проблемних ситуацій, більшою мірою усвідомлюватимуться

кінцеві цілі навчання, теоретична і практична значущість виконаної роботи, розвиватиметься потреба в особистісній причетності до професійної діяльності;

– вивчення міри сформованості уявлень, знань, практичних можливостей майбутніх менеджерів щодо управління, проведення моніторингу з метою відстеження індивідуального освітнього й професійного зростання, рефлексивного усвідомлення досягнутих змін, налаштованості на самоосвіту й саморозвиток;

б) використання інноваційних педагогічних технологій для формування готовності майбутніх менеджерів до управління:

– вдосконалення моделі поведінки і діяльності учасників педагогічної взаємодії, поєднання елементів традиційної організації навчального процесу з інноваційними, забезпечення різноманітності видів, методів, форм і прийомів співпраці суб'єктів освітнього середовища, розвинути відчуття співдіяльності, небайдужості, зацікавленості, вмотивованості на подальший розвиток готовності до управління у процесі професійної підготовки;

– підвищення професійного інтересу, стимулювання навчально-пізнавальної активності здобувачів вищої освіти, розвивати їх здатність ставати носіями освітніх і професійних норм адаптивного управління, розвинути особистісну і професійну складові «Я концепції», допомогти здобувачам впевнитися у власних можливостях здійснювати управління закладами освіти під час безпосереднього виконання управлінської діяльності;

– сприяння формуванню та усвідомленню нового досвіду управління через створення проблемних діалогічних ситуацій, розв'язання навчальних і творчих завдань в умовах безпосередньої співпраці здобувачів, виконання ними різних проектів, створення умов для застосування елементів нового досвіду в квазіпрофесійних умовах;

– у процесі цілеспрямованого навчання, самостійної роботи, організованої позааудиторної діяльності, планомірної міжсуб'єктної комунікації розвинути особистісні та професійні якості майбутніх менеджерів, важливі для успішної реалізації управління в майбутній професійній діяльності.

Отже, визначено основні педагогічні умови професійного зростання майбутніх керівників закладів освіти під час практичної підготовки: формування управлінської поведінки, практична та проєктна складова, безперервна освіта, саморозвиток, самоосвіта, самоменеджмент, формування готовності до управління закладами освіти, взаємодія викладачів і здобувачів, використання інноваційних педагогічних технологій. Реалізація визначених педагогічних умов забезпечить професійне зростання, вмотивованість на подальший розвиток майбутніх керівників до управління закладами освіти.

Список використаних джерел

1. Новий тлумачний словник української мови / уклад. В. Яременко та ін. – К.: Аконіт, 2005. – Т. 3. – 863 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник / Н. П. Волкова. – К., 2007. – 616 с.
3. Профателюк Л. С. Формування готовності майбутнього керівника до управління закладом освіти: кваліфікаційна робота / Л. С. Профателюк. – Вінниця, 2021. – 88 с.

References

1. Yaremenko, V. comp., 2005. *Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy. Tom 3 [New explanatory dictionary of the Ukrainian language. Vol. 3.]*. Kyiv: Aconite.
2. Volkova, N. P. 2007. *Pedahohika [Pedagogy]*. Kyiv.
3. Profatelyuk, L. S. 2021. *Formuvannia hotovnosti maibutnoho kerivnyka do upravlinnia zakladom osvity [Formation of the future leader's readiness to manage an educational institution]*. Vinnytsia.

УДК 373.2.016:502/504(045)

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Михайлова К.В., Микуліна А.К.

FORMATION OF NATURAL AND ECOLOGICAL COMPETENCES OF PRESCHOOLERS

Mikhailova Kateryna, Mykulina Antonina

У статті піднімається проблема формування природничо-екологічної компетенції у дошкільників; висвітлено сучасні форми та методи формування у дітей дошкільного віку знань про природне довкілля, виховання позитивного ставлення до природи та усвідомлення своєї відповідальності за екологію рідного краю. Наголошується, що дошкільникам необхідно надавати знання у доступній для них формі, щоб спонукати подальше пізнання навколишнього, розвивати і виховувати дитину.

Ключові слова: природничо-екологічна компетенція, екологічна культура, екологічна свідомість, природне довкілля, природне явище, природоохоронна діяльність, форми та методи екологічного виховання.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>